

Työryhmämuistio 1992:13

Sosiaali- ja terveysministeriö

TYÖNTEKIJÄIN ELÄKEMAKSUTYÖRYHMÄN MUISTIO

Helsinki 1992

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)

Työntekijäin eläkemaksutyöryhmä

Jukka Rantala (P)

Bo Lundqvist (S)

Erkki Nokelainen (S)

Julkaisun laji

Työryhmämuistio

Toimeksiantaja

Sosiaali- ja terveysministeriö

Toimielimen asettamispäivämäärä

17.1.1992

Julkaisun nimi

Työntekijäin eläkemaksutyöryhmän muistio

Julkaisun osat

Tiivistelmä

Työryhmä on selvittänyt työntekijäin eläkemaksusta seuraavat eläkepalkan muutostarpeet ja muita mahdollisia järjestelyn edellyttämiä toimenpiteitä. Tulopoliittisessa ratkaisussa 28.11.1991 sovittiin kolmen prosentin työntekijäin eläkemaksu, jota aletaan periä vuonna 1993. Samalla sovittiin, että eläkemaksulla ei ole tarkoitus muuttaa työaikaisen, palkan antaman toimeentulon ja eläkkeen antaman toimeentulon keskinäistä suhdetta ja että mahdollisuudet yhtenäistää työnantajain ja työntekijäin eläkemaksujen perusteena olevat palkkakäsitteet selvitetään.

Yleisperiaatteena on maksun määrääminen vain niistä ansioista, joista myös eläkeoikeus karttuu. Palkansaajan maksu on kuitenkin määrättävä lopullisena jo palkanmaksun yhteydessä. Täsmälleen samaan työntekijäkohtaiseen palkkakäsitteeseen ei siten ole mahdollista päästä. Toisaalta eri työeläkelakien palkkakäsitteet ja karenssisäännökset poikkeavat toisistaan, jolloin samaa palkkakäsitettä ei voida soveltaa.

Työryhmä päätyi TEL:n osalta esittämään suppeaa palkkakäsitettä, jolloin työnantaja rajaisi mahdollisimman tarkasti jo ennakolta maksun perinnän ulkopuolelle ne työntekijät, joiden työskentely ei TEL-eläkettä kartuta. LEL:n ja TaEL:n osalta työntekijän maksu tulisi käytännön syistä periä palkanmaksun yhteydessä aina, kun työnantajan maksu peritään eli kaikista yli 13-vuotiaiden LEL- ja TaEL-ansioista. Julkisella sektorilla on mahdollista toteuttaa sekä suppean että laajan mallin mukainen työntekijäin eläkemaksun perintä.

Työntekijäin eläkemaksun vaikutuksista eläkepalkan ja TEL-indeksin määräytymisperusteisiin työryhmä ei tehnyt täsmällistä esitystä vaan esittää muistion liitteessä teknisiä laskelmia maksun huomioonottamisen vaikutuksista. Työntekijän maksu vähentää vakuutetun käytettävissä olevia tuloja työiässä. Jos eläkkeen määrää ja indeksin määräytymistä koskevia säännöksiä ei muutettaisi, eläkeaikaisen toimeentulon taso suhteessa työssäoloaikaiseen kohoaisi.

Avainsanat (asiasanat)

Työeläke, palkka, eläkevakuutusmaksu, työvoimakustannus, eläkepalkka, TEL-indeksi

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero

Työryhmämuistio 1992:13

ISSN

0358-3597

ISBN

Kokonaissivumäärä

35

Kieli

Suomi

Hinta

Luottamuksellisuus

Julkinen

Jakaja

Sosiaali- ja terveysministeriö

Kustantaja

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 17.1.1992 työryhmän, jonka tehtävänä oli tutkia työntekijäin eläkemaksusta seuraavat eläkepalkan muutostarpeet ja muut mahdol-

liset järjestelyn edellyttämät toimenpiteet. Työryhmän tuli saada työnsä päätökseen 31.5.1992 mennessä.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin osastopäällikkö, ylijohdaja Jukka Rantala sosiaali- ja terveysministeriöstä ja jäseniksi hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Veikko Liuksia valtiovarainministeriöstä, suunnittelujohtaja Markku Hänninen Eläketurvakeskuksesta, tutkimussihteri Kaija Kallinen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:stä, tilastosihteri Sinikka Nurminen Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto TVK ry:stä, sosiaaliasiainsihteri Kai Libäck Akava ry:stä, sosiaalisihteri Veikko Simpanen Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitto STTK ry:stä, asiamies Johan Åström Suomen Työnantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen asiamies Markku Koponen Liiketyöntäjain Keskusliitto LTK ry:stä ja varatoimitusjohtaja Heikki Varho Työeläkelaitosten liitosta. Työryhmä valitsi sihteereikseen erityistutkija Bo Lundqvistin Eläketurvakeskuksesta ja toimistopäällikkö Erkki Nokelaisen Eläkevakuutusosakeyhtiö Ilmarisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö jatkoi työryhmän määräämää 31.8.1992 saakka.

Saatuun työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittaen jättää muistionsa sosiaali- ja terveysministeriölle.

Muistioon liittyy yksi eriävä mielipide.

Helsingissä 31 päivänä elokuuta 1992.

Jukka Rantala

Tuulikki Haikarainen

Veikko Liuksia

Markku Hänninen

Kaija Kallinen

Sinikka Nurminen

Kai Libäck

Veikko Simpanen

Johan Åström

Markku Koponen

Heikki Varho

Bo Lundqvist

Erkki Nokelainen

YHTEENVETO TYÖNTEKIJÄIN ELÄKEMAKSUTYÖRYHMÄN TYÖSTÄ

Tulopoliittisessa ratkaisussa 28.11.1991 sovittiin, että 3 prosentin suuruista työntekijäin eläkemaksua aletaan periä vuonna 1993. Samalla sovittiin, että eläkemaksulla ei ole tarkoitus muuttaa työaikaisen, palkan antaman toimeentulon ja eläkkeen antaman toimeentulon keskinäistä suhdetta. Tämä sekä mahdollisuudet yhtenäistää työnantajain ja työntekijäin eläkemaksujen perusteena olevat palkkakäsitteet selvitetään erikseen. Mikäli osapuolet sopivat vuoden 1992 syyskuun loppuun mennessä yhteisestä palkkakäsitteestä, sitä voidaan soveltaa jo vuoden 1993 työeläkemaksuun.

Asiaa koskeva hallituksen esitys työntekijäin eläkemaksua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 230/1991 v.p.) on annettu Eduskunnalle 20 päivänä joulukuuta 1991.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 17.1.1992 työryhmän, jonka tehtävänä oli tutkia työntekijäin eläkemaksusta seuraavat eläkepalkan muutostarpeet ja muut mahdolliset järjestelyn edellyttämät toimenpiteet.

1 Maksun perusteena olevat palkat

Työryhmän työn tavoitteena oli palkkakäsitteiden yhtenäistäminen. Yleisperiaatteena maksun määrääminen vain niistä ansioista, joista myös eläkeoikeus karttuu, tuntuisi oikeudenmukaiselta. Palkansaajan maksu on kuitenkin määrättävä lopullisena jo palkanmaksun yhteydessä. Täsmälleen samaan työntekijäkohtaiseen palkkakäsitteeseen ei siten ole mahdollista päästä. Toisaalta eri työeläkelakien palkkakäsitteet ja karenssisäännökset poikkeavat toisistaan, jolloin samaa palkkakäsitettä ei voida soveltaa.

Työryhmässä on TEL:n osalta yksityiskohtaisesti käsitelty kahta toteuttamiskelpoista mallia. Laajemmassa mallissa työeläkevakuutetun työntekijän kaikista ansioista peritään palkansaajan maksu ja mahdollinen yliperintä siirretään työnantajan ylimääräisen tasausmaksun avulla eläkelaitokseen. Tällöin kaikki palkansaajilta perityt maksut ohjautuvat eläkkeiden rahoittamiseen. Toisessa, suppeassa mallissa työnantaja rajaisi mahdollisimman tarkasti jo ennakolta maksun perinnän ulkopuolelle ne työntekijät, joiden työskentely ei TEL-eläkettä kartuta.

Suppea malli on TEL-vakuutettujen kannalta sikäli ymmärrettävä, että siinä perittävät maksut ja eläkekarttuma vastaavat varsin hyvin toisiaan. Työnantajan kannalta työntekijäin eläkemaksun perintä on toteutettavissa varsin vähäisin muutoksin nykyisiin palkanmaksujärjestelmiin. Eläkelaitosten kannalta nykyisiin tietojärjestelmiin ei myöskään tarvittaisi merkittäviä muutoksia.

Työryhmän jäsenten enemmistö SAK:n edustajaa lukuunottamatta on suppeamman mallin toteuttamisen kannalla.

LEL:n ja TaEL:n osalta työntekijän maksu tulisi käytännön syistä periä palkanmaksun yhteydessä aina, kun työnantajan maksu peritään eli kaikista yli 13-vuotiaiden LEL- ja TaEL-ansioista. Näinollen näiden lakien piiriin kuuluvat työntekijät maksaisivat maksua myös rajatulon alittavista eli eläkettä kartuttamattomista tuloista.

Työryhmän käsityksen mukaan julkisella sektorilla on mahdollista toteuttaa sekä suppean että laajan mallin mukainen työntekijäin eläkemaksun perintä.

Työryhmä ehdottaa, että edellä mainittuun hallituksen esitykseen työntekijäin eläkemaksua koskevaksi lainsäädännöksi muutettaisiin 2 § seuraavasti:

2 §

Työnantaja pidättää palkanmaksun yhteydessä työntekijäin eläkemaksuna kolme prosenttia palveluksessaan olevan henkilön ennakonperintälain (418/59) 4 §:n tarkoittamasta palkasta ja tulo- ja varallisuusverolain (1240/88) 54 §:n mukaisesta palkkatulosta sekä palvelurahoista siten kuin 2 momentissa säädetään.

Eläkemaksua pidätetään 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen lain soveltamispiirissä olevien henkilöiden palkasta siltä osin kuin työnantaja on palkanmaksuhetken mukaisesti arvioituna velvollinen järjestämään eläketurvaa. Eläkemaksua pidätetään 1 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohtien mukaisten lakien soveltamispiirissä olevien henkilöiden palkasta sen kalenterivuoden jälkeiseltä ajalta, jonka kuluessa työntekijä täyttää 13 vuotta.

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarkemmat määräykset tämän pykälän soveltamisesta.

2 Eläkepalkan laskennassa sovellettava palkkakäsite

Työntekijän maksu vähentää vakuutetun käytettävissä olevia tuloja työiässä. Jos eläkkeen määrää koskevia säännöksiä ei mitenkään muutettaisi, eläkeaikaisen toimeentulon taso suhteessa työssäoloaikaiseen kohoaisi.

Työnantajan maksuhelpotuksen oletetaan siirtyvän eri tavoin ja vaihtelevassa aikataulussa työntekijöiden palkkoihin. Siirtymätavat ovat palkkojen korottuminen, hintojen alentuinen (jolloin siis reaali-palkat kasvavat) ja työllisyyden paraneminen.

Työryhmässä on pidetty kohtuullisena turvata ennen palkansaajan maksua saavutettu eläkepalkan reaalin taso. Tämä voitaisiin tehdä sallimalla täysimääräinen työntekijäin eläkemaksun vähennys eläkepalkasta vasta sen jälkeen, kun reaalin palkkataso on vuodesta 1992 noussut vähintään maksun määrän.

Työnantajien edustajat rajoittaisivat suojalausekkeen voimassaolon siten, että vähennys olisi täysimääräisesti voimassa vuodesta 1996 alkaen.

Palkansaajien edustajat eivät katso voivansa hyväksyä maksun vähentämistä eläkepalkkaa laskettaessa ja edellyttävät asian selvittämistä edelleen.

3 Eläkepalkka ja indeksi

Ansioihin suhteutettu eläketurva on TEL-indeksillä sidottu maan palkkatasoon. Työntekijän maksuosuutta koskevan lakiesityksen perustelujen mukaan maksuosuudella ei ole tarkoitus muuttaa eläkeaikaisen toimeentulon ja aktiiviaikaisen palkan antaman toimeentulon suhdetta. Työntekijän maksuun käytettävä palkanosa pienentää työssäkäyvän väestön käteenjäävää tuloa.

Eläkkeen perusteena olevan palkan määrittelyyn mahdollisesti tehtävä maksusta aiheutuva vähennys ei vaikuttaisi lainkaan nyt jo eläkkeellä olevien tulotasoon. Vasta maksun vuotuisen muutoksen vähentäminen TEL-indeksistä säilyttäisi työssäkäyvän väestön ja eläkkeensaajien toimeentulon suhteen ennallaan. Jos vähennys tehtäisiin TEL-indeksin ansiotasokomponenttiin, työntekijän maksun muutos vaikuttaisi puolella painollaan TEL-indeksiin.

Maksulla vähennettyä TEL-indeksiä voidaan perustellusti käyttää edelleen myös eläkepalkan laskennassa, koska eläkepalkan laskennan pohjana olevien vuosien palkoista on tarkoitus vastaavalla tavalla vähentää kunkin vuoden työntekijäin maksuosuus.

Palkansaajien edustajat eivät katso voivansa hyväksyä maksun vähentämistä TEL-indeksiä laskettaessa ja edellyttävät asian selvittämistä edelleen.

TYÖNTEKIJÄIN ELÄKEMAKSUN PERUSTEENA OLEVA PALKKA

1 Keskeiset lähtökohdat

Tulopoliittisessa ratkaisussa 28.11.1991 sovittiin, että 3 prosentin suuruista työntekijäin eläkemaksua aletaan periä vuonna 1993. Samalla sovittiin, että eläkemaksulla ei ole tarkoitus muuttaa työaikaisen, palkan antaman toimeentulon ja eläkkeen antaman toimeentulon keskinäistä suhdetta. Tämä sekä mahdollisuudet yhtenäistää työnantajain ja työntekijäin eläkemaksujen perusteena olevat palkkakäsitteet selvitetään erikseen. Mikäli osapuolet sopivat vuoden 1992 syyskuun loppuun mennessä yhteisestä palkkakäsitteestä, sitä voidaan soveltaa jo vuoden 1993 työeläkemaksuun.

Asiaa koskeva hallituksen esitys työntekijäin eläkemaksua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 230/1991 v.p.) on annettu Eduskunnalle 20 päivänä joulukuuta 1991.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 17.1.1992 työryhmän, jonka tehtävänä oli tutkia työntekijäin eläkemaksusta seuraavat eläkepalkan muutostarpeet ja muut mahdolliset järjestelyn edellyttämät toimenpiteet. Työryhmän tuli saada työnsä päätökseen 31.5.1992 mennessä.

Työntekijäin työeläkemaksun maksutekniikalle voidaan asettaa mm. seuraavat tavoitteet:

- * Työntekijäin eläkemaksua peritään vain niistä ansioista, joista eläkettä karttuu.
- * Työeläkemaksu säilyy entisenlaisena kokonaisuutena. Koko työeläkemaksun suorittamisesta eläkelaitokselle vastaa yksin työnantaja.
- * Työntekijän maksun tulee olla lopullinen, ei siis maksun palautuksia eikä lisäperintää. Työnantajan on kyettävä perimään maksu jo palkanmaksun yhteydessä.
- * Maksuperiaatteiden tulee soveltua kaikkiin työntekijöihin riippumatta siitä, minkä eläkelain piiriin he kuuluvat (poikkeuksen muodostavat MEL:n alaiset merimiehet, joilla on jo nyt työeläkemaksu).
- * Järjestelmän tulee olla työnantajan kannalta mahdollisimman yksinkertainen ja soveltua palkanlaskenta- ja henkilöstöhallintojärjestelmiin vain pienin muutoksin.
- * Maksutekniikan tulee olla myös eläkejärjestelmän kannalta toimiva ja mahdollisimman yksinkertainen. Toisin sanoen eläkejärjestelmää ei enää tämän maksun takia saisi mutkistaa vaan mieluummin tulisi pyrkiä olemassa olevien mutkien oikaisuun.

Jotkut edellä luetelluista tavoitteista ovat osittain keskenään ristiriitaisia, joten niitä kaikkia ei voida yhtä aikaa täysin toteuttaa. Esimerkiksi palkanmaksun yhteydessä ei läheskään aina tiedetä, kuuluuko työsuhde TEL:n piiriin vai ei. Tämä saattaa selvitä vasta vuosilaskennassa seuraavan vuoden keväällä. Myöskään yhdenmukaisen maksutekniikan soveltaminen eri eläkelaeissa ei ole helposti toteutettavissa, koska olemassaolevat tekniikat poikkeavat toisistaan mm. työnantajamaksujen osalta.

2 Nykyiset säännökset ja työnantajamaksujen perintä

Työnantajan eläkemaksu määräytyy TEL:ssä mahdollisimman tarkasti siitä palkasta, joka lasketaan mukaan eläkepalkkaan. Nämä palkkakäsitteet ovat itse asiassa määritelmällisesti samat, mutta silti joitakin pieniä eroja voi syntyä. LEL:ssä sen sijaan em. palkkakäsitteet voivat poiketa toisistaan huomattavastikin. Maksu peritään kaikista LEL:n alaisista tuloista, mutta vain yli 3364 markan vuositulot kartuttavat eläkettä ko. vuoden osalta. TaEL:ssä raja on vieläkin korkeampi, 6396,34 markkaa vuodessa.

Eläkepalkkaan vaikuttavista ansioista on säädetty TEL:n 7 §:n 5 mom:ssa, jossa todetaan, että työansio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä. Poikkeuksen muodostaa työsuhteen päättyessä maksettava vuosiloman korvaus, jota ei lasketa mukaan eläkepalkkaan. Toisaalta palvelurahat ja vastaavat sekä eräät lähdeveronalaiset ansiot otetaan mukaan eläkepalkkaan, vaikka eivät ennakoperinnän alaisia olekaan (lähdevero on lopullinen vero, johon ei sovelleta ennakoperintälakia). Myös LEL:ssä maksun perusteena oleva palkka voi poiketa ennakoperinnän alaisista palkoista.

Yksityisen puolen palkkakäsitteitä selostetaan tarkemmin Eläketurvakeskuksen yleiskirjeessä A 8/90. Julkisella sektorilla noudatetaan soveltuvin osin samoja periaatteita.

3 Työryhmän tarkastelemat mallit

3.1 Yleinen malli

Työryhmässä on keskusteltu sellaisesta laajasta mallista, jossa paitsi työntekijältä, myös työnantajalta perittäisiin maksua kaikista maksetuista palkoista karenssisäännöksistä välittämättä. Tämä malli mahdollistaisi yhtenäisen tulokäsitteen työnantajan ja työntekijän maksussa ja yhtenäisen maksuperiaatteen kaikissa eläkelaeissa. Samalla kuitenkin eläkekarttuman ja perittyjen maksujen välinen yhteys hämärtyisi. TEL-järjestelmässä tällainen malli toisi mukanaan niin suuria periaatteellisia muutoksia, että sen toteuttaminen ei ole ajateltavissa lyhyellä aikavälillä ja ilman perusteellista selvitystä. Tämän vuoksi rajoitutaan jatkossa vain työntekijän työeläkemaksuun ja oletetaan, että työnantajan maksun palkkakäsite pysyy entisenä.

3.2 Työryhmän TEL:n osalta tarkastelemat mallit

Työntekijäin eläkemaksu voitaisiin jättää perimättä niiltä henkilöiltä, joiden ansioiden jo maksuhetkellä tiedetään jäävän lopullisesti eläkekarttuman ulkopuolelle. Tällaisia ovat mm. alle 14-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden ansiot TEL:ssä. Julkisella puolella eläkettä saattaa karttua myös 65 ikävuoden jälkeen, joten maksua olisi näissä tapauksissa syytä periä. Samoin LEL:ssä ja TaEL:ssa työnantajan maksua peritään myös yli 65-vuotiailta, joten työntekijän maksukin on syytä periä.

Täysitehoista omaan työuraan perustuvaa työeläkettä saavat voitaisiin myös vapauttaa työntekijän maksusta edellyttäen, että he todistavat eläkkeellä olonsa työnantajalle. Maksu jätettäisiin perimättä myös henkilöiltä, joiden YVE-eläke on lepäämässä. Osa-aikaeläkkeen saajilta maksua sen sijaan perittäisiin.

TEL:n karenssisäännösten takia alle rajamäärän (1066,06 mk/kk v. 1992) jäävät ansiot ja alle kuukauden mittaisten työsuhteiden ansiot eivät yleensä kartuta eläkettä. Kuitenkin ns. ketjutussäännösten perusteella myös peräkkäiset saman työnantajan palveluksessa tehdyt lyhyet työsuhteet voivat tulla eläkkeen piiriin. Edellytyksenä on, että em. työsuhteita on vähintään kolmena perättäisenä kalenterikuukautena niin, että markkamääräinen vähimmäisraja ylittyy ja työsuhde kestää vähintään 20 tuntia.

Myös yli kuukauden työsuhteissa saattavat vajaan kuukauden ansiot jäädä eläkekarttuman ulkopuolelle, koska eläkkeeseen vaikuttava työsuhdeaika lasketaan täysinä kuukausina.

Työntekijäin eläkemaksun perinnässä on TEL:ssä valittavana karenssisäännösten osalta kaksi päävaihtoehtoa:

1) Laajennetun maksupohjan malli eli lyhyesti laaja malli:

Työnantaja perii työntekijältä eläkemaksun kaikista palkkatuloista karenssisäännöksistä välittämättä.

Koska työnantaja maksaa eläkeyhtiölle kokonaismaksun vain eläkettä kartuttavista tuloista, jäisivät karenssisäännösten takia eläkekarttuman ulkopuolelle rajautuviin tuloihin kohdistuvat työntekijän maksut työnantajan hyväksi. Tämä voidaan estää perimällä työnantajalta ylimääräistä tasausmaksua p % maksettujen palkkojen ja eläkettä kartuttavien maksuansioden erotuksesta, missä p on työntekijän oma maksuosuus. Ylimääräinen tasausmaksu koskisi niitä työnantajia, jotka ovat TEL-vakuuttamisvelvollisia, ts. joilla on palveluksessaan vähintään yksi TEL:n piiriin kuuluva henkilö.

2) Supistetun maksupohjan malli eli lyhyesti suppea malli:

Karenssisäännökset pyritään ottamaan huomioon pääpiirteittäin jo palkanmaksun yhteydessä rajaamalla työntekijäin eläkemaksun ulkopuolelle ne henkilöt, joille kyseinen työskentely ei eläkettä kartuta. Siten maksua ei perittäisi työntekijältä,

- * jos kuukausiansiot jäävät alle rajamäärän (1066,06 mk/kk vuonna 1992)
- * ensimmäiseltä kalenterikuukaudelta, jos työsuhde on alkanut myöhemmin kuin kuukauden 1. päivä
- * jos työsuhde on tarkoitettu kestämään vajaan kuukauden. Kuitenkin jos rajamäärät (1066,06 mk/kk ja 20 tuntia) ylittyvät ja vastaavia työsuhteita on ollut saman työnantajan palveluksessa kahtena edelliselläkin kalenterikuukautena, maksu perittäisiin (ei kuitenkaan takautuvasti edellisiltä kuukausilta).

Myöskin eräät erikseen nimetyt, yleensä työsuhteen päättyessä maksettavat tulolajit, kuten työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus sekä palkkaturvalain mukaiset ansiot, voidaan rajata työntekijän maksun ulkopuolelle aivan samoin kuin niitä on jo rajattu työnantajan maksun ulkopuolelle. Eräiltä osin työnantajille annettavia ohjeita jouduttaisiin täsmentämään.

3.3 Suppean ja laajan mallin tarkastelua

3.3.1 Vakuutettujen kannalta

Vakuutetulle kumpikaan malli ei tuottane suuria käytännön ongelmia, koska työnantaja hoitaa maksun perinnän palkanmaksun yhteydessä. Joissakin tapauksissa työntekijä joutuu kuitenkin toimimaan oma-aloitteisesti välttyäkseen vakuutusmaksulta. Näin on laita täysitehoista eläkettä saavien palkansaajien kohdalla (kts. kohta 3.2). Työnantaja ilmoittaa vuoden aikana perityt työntekijäin eläkemaksut työntekijälle veroilmoitusta varten, joten veroilmoituksen täyttökään ei tältä osin tuottane vaikeuksia.

Suppea malli on TEL-vakuutetun kannalta sikäli ymmärrettävä, että siinä perittävät maksut ja eläkekarttuma vastaavat paremmin toisiaan. Toisaalta tässä mallissa vakuutetun saattaa rajatapauksissa olla vaikea ymmärtää, miksi häneltä joskus peritään maksu ja joskus ei.

3.3.2 Työnantajien kannalta

Työnantajan olisi laajassa mallissa varsin helppo ratkaista, peritäänkö maksua vai ei, koska maksu perittäisiin käytännössä kaikista palkoista karenssisäännöksistä välittämättä. Rajatapauksissa maksun perintä jäisi kuitenkin riippumaan siitä, onko työnantaja vakuuttamisvelvollinen vai ei, esimerkiksi onko työnantajalla muita työntekijöitä. Toisaalta myös suppeassa mallissa työnantajan on suhteellisen helppo

päittää em. sääntöjen perusteella, peritäänkö maksua vai ei.

Joskus ei työnantaja kuitenkaan pysty määrittelemään, onko työntekijä määräaikaissa vai toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa. Tällöin saattaa suppeassa mallissa syntyä epätietoisuutta siitä, pitääkö maksua periä vai ei. On myös yleistä, että työsuhde on pysyväisluontoinen, mutta palkka heilahtelee alle ja yli karenssirajan. Niin ikään työsuhteen keskelle jäävät palkattomat jaksot aiheuttaisivat omat ongelmansa. Tällaisia tilanteita varten jouduttaisiin suppeassa mallissa antamaan tarkat ohjeet.

Laajassa mallissa tarvittavien ylimääräisten palkkasummien laskeminen ja ilmoittaminen eläkelaitokselle lisäisi palkkahallinnon työmäärää. Ongelmallisia olisivat erityisesti tilanteet, joissa yhden työnantajan palkkasumma jakautuu useiden vakuutuskesken tai samalla työnantajalla on sekä TEL- että LEL-työntekijöitä.

Sopimalla työsuhde alle kuukauden mittaiseksi sekä työnantaja että työntekijä vapautuisivat maksusta suppeassa mallissa. Keinottelua hillinneeseen kuitenkin se, että työntekijän eläke jäisi myös karttumatta ko. tapauksessa.

3.3.3 Eläkelaitosten kannalta

Eläkelaitosten tietosysteemien kannalta suppea malli ei toisi sanottavia muutoksia nykyiseen tilanteeseen nähden. Laajan mallin käyttöönotto sen sijaan aiheuttaisi muutoksia: Nykyisin kerättävien tietojen lisäksi jouduttaisiin rekisteröimään lähes 100000 palkkasummailmoitusta vuosittain koko TEL-järjestelmässä. Ylimääräisten tasausmaksujen tilitys tasausjärjestelmään aiheuttaisi myös lisätyötä.

Lisäksi laajassa mallissa vaadittavien palkkasummien oikeellisuuden varmistaminen olisi vaikeasti järjestettävissä. Työnantajalla ei välttämättä ole motiivia ilmoittaa eläkelaitokselle palkkoja, jotka eivät kartuta työntekijän eläkettä, mutta lisäävät työnantajan maksua. Jotkut työnantajat todennäköisesti jättäisivät vaaditun palkkasumman laskematta ja lähettäisivät mahdollisesti listan palkoista henkilöittäin.

Molemmissa malleissa kasvaa asiakasneuvonnan tarve eläkelaitoksissa todennäköisesti huomattavasti, mikä lisää kustannuksia. Laajassa mallissa kyseltäisiin mm. palkkasummailmoitusten täyttöohjeita ja selvityksiä ylimääräisestä tasausmaksusta. Suppeassa mallissa kyseltäisiin, pitääkö tietyissä tapauksissa periä maksua vai ei.

Jotkut työnantajat jättävät ansiotiedot kokonaan ilmoittamatta, jolloin joudutaan käyttämään arviopalkkoja. Ylimääräisen tasausmaksun perimiseksi laajassa mallissa jouduttaisiin tällöin tekemään lisää arvioita.

Päätyneiden vakuutusten laskennassa tarvittavat selvittelyt lisääntyisivät laajassa mallissa nykyisestä ja olisivat hankalia konkurssiin päätyneissä vakuutuksissa. Karkean arvion mukaan päätyviä vakuutuksia on vuosittain 20 000, joista konkurssiin päätyviä useita tuhansia.

Työntekijän maksun periminen laajan mallin mukaisesti kaikista tuloista hämärtäisi maksun ja eläkekarttuman välistä vakuutusperiaatteen mukaista yhteyttä. Toisaalta täyteen vastaavuuteen maksun ja eläkekarttuman välillä ei ole mahdollista päästä suppeassakaan mallissa.

3.3.4 Tietojen muutokset jälkikäteen

Sekä laajassa että suppeassa mallissa tulisi ongelmia väärinvakuuttamisten oikaisu-tapauksissa, kun työsuhde siirretään jälkikäteen TEL:stä LEL:iin tai päin vastoin. Tällöin suppeassa mallissa saattaisi joissakin yksittäistapauksissa olla tarvetta periä tai palauttaa työntekijän maksu jälkikäteen, mikä ei käytännössä aina olisi mahdollis-ta. Laajassa mallissa puolestaan jouduttaisiin ylimääräinen tasausmaksu korjaamaan jälkikäteen, mikä olisi myös hankalaa.

Työnantajan maksun ja eläkkeen perusteena olevia maksuansioita joudutaan muut-tamaan jälkikäteen 15 prosentilla työnantajista vuosittain. Kummassakaan mallissa ei työntekijän maksua tulisi muuttaa jälkikäteen vaikka eläkelaitokselle tehtäisiinkin palkka- ja työsuhdetietojen muutoksia. Ilmeisesti kuitenkin laajassa mallissa työnan-tajan ylimääräinen tasausmaksu jouduttaisiin muuttamaan takautuvasti ainakin mer-kittävässä ansio- ja työsuhdetietojen muutoksissa.

Jos työnantaja on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa, joudutaan ottamaan pak-kovakuutus. Tällöin on mahdollista, että työnantaja yrittää periä työntekijän osuuden jälkikäteen. Asia lienee hoidettavissa riittävällä ohjeistuksella ja tiedotuksella. Ongel-ma koskee molempia malleja.

4 Työntekijäin eläkemaksun periminen LEL:ssä ja TaEL:ssa

LEL:n ja TaEL:n karenssisäännöksistä johtuen on käytännössä ainoa tapa periä työntekijän maksu aina, kun työnantajan maksukin peritään eli kaikista LEL- ja TaEL-ansioista palkanmaksun yhteydessä. Maksua siis perittäisiin myös tulosta, joka jää vuotuisen rajamäärän alle eikä siten kartuta eläkettä.

LEL:ssä sovellettavan menettelyn ei välttämättä tarvitse vaikuttaa ratkaisuun TEL:n osalta. Jos TEL:ssä mennään suppeaan malliin, voi kuitenkin tietyissä tapauksissa ilmetä erilaisuutta muuten samanlaista työtä tekevien henkilöiden välillä. Esimerkiksi putkimiehiin sovellettava eläkelaki riippuu työnantajan toimialasta. Samalla työmaalla saattaa olla kaksi putkimiestä, joista toiselta peritään lyhyestä työsuhteesta eläke-maksu ja toiselta ei. Ongelma on kuitenkin vähäinen, koska TEL:iin kuuluvat put-kimiehet ovat usein yli kuukauden työsuhteisissa.

5 Työntekijäin eläkemaksun periminen julkisella puolella

Julkisella sektorilla työnantajan maksua peritään myös lyhyistä työsuhteista, vajaista kuukausista ja alle rajamäärän jäävistä ansioista. Eläkkeen karttumisen suhteen on sen sijaan voimassa TEL:n karenssisäännökset seuraavin täsmennyksin: Lyhyitä työsuhteita ketjutetaan julkisella puolella soveltaen osin laajempaa työnantajan käsitettä kuin TEL:ssä ja ansioiden vähimmäisrajan ylitystä laskettaessa rinnakkaisten työsuhteiden ansiot lasketaan yhteen.

Perittäessä työntekijäin eläkemaksua julkisen puolen työntekijöiltä on olemassa kaksi päävaihtoehtoa samaan tapaan kuin TEL:ssä kuitenkin sillä poikkeuksella, että laajassa mallissakaan työnantajalta ei ole tarvetta periä ylimääräistä tasausmaksua. Tämä johtuu siitä, että myös työnantajan maksua peritään karenssisäännöksistä välittämättä. Toisaalta myöskään suppean mallin valinnalle ei julkisellakaan puolella liene estettä.

Julkisella puolella on luonnollisesti mahdollista noudattaa eri menettelyä kuin TEL:ssä esimerkiksi niin, että TEL:ssä sovelletaan suppeaa mallia mutta julkisella puolella työntekijän maksu peritään kaikista palkoista karenssisäännöksistä välittämättä. Mahdolliset ongelmat liittyisivät lähinnä työntekijöiden erilaiseen kohteluun maksun suhteen. Ongelma olisi vähäinen, koska se koskisi vain marginaalisia tuloja.

6 Eräitä erityiskysymyksiä

6.1 Palkkaturvalain mukaiset ansiot

Palkkaturvalain mukaisista valtion maksamista ansioista jää työnantajan maksu yleensä saamatta, ja suunnitteilla oleva eläkemaksusaatavien etuoikeuden poisto tekee maksun saamisen jatkossa entistäkin epävarmemmaksi. Tämän vuoksi olisi johdonmukaista, että myöskään työntekijöiltä ei perittäisi näistä tuloista eläkemaksua. Maksun periminen olisi kyllä teknisesti mahdollista, mutta ongelmana on, miten maksut saataisiin tilitettyksi oikeille eläkelaitoksille.

Valtio maksoi palkkaturvalain mukaisia ansioita vuonna 1991 noin 376 miljoonaa markkaa, josta 3 prosentin mukaan olisi kertynyt työntekijäin eläkemaksua runsaat 10 miljoonaa markkaa. Jos palkkasaatavien etuoikeus konkurssitapauksissa poistuu jatkossa, on sillä palkkaturvamenoja lisäävä vaikutus.

6.2 Palvelurahat

Koska palvelurahat lasketaan mukaan eläkepalkkaan, tulisi niistäkin periä työntekijäin eläkemaksu. Ongelmana on, että palvelurahojen suuruus ilmenee yleensä vasta vuosilaskennan yhteydessä jälkikäteen.

Palvelurahojen suuruus saadaan selville tavallisesti seuraavasti: Eläkeyhtiö lähettää työnantajille, joilla tiedetään olevan palvelurahoja saavia työntekijöitä, lomakkeita

edellisen vuoden palvelurahojen merkitsemistä varten. Työnantaja jakaa lomakkeet palvelurahojen saajille, jotka lähettävät täytetyt lomakkeet usein suoraan eläkeyhtiöön. Työnantaja merkitsee omaan vuosi-ilmoitukseensa ainoastaan mahdollisen työnantajan maksaman palkan. Vuosilaskennan raporteista työnantaja luonnollisesti näkee myöskin palvelurahojen saajien kokonaisansiot.

Vastaavalla tavalla palvelurahat ilmoitetaan myös verottajalle, mutta systemaattisesti ei valvota, ilmoitetaanko eläkeyhtiöön ja verottajalle samat tiedot. Jotkut työnantajat varmistavat kuitenkin eläketapahtuman yhteydessä, että ilmoitetut eläkepalkat vastaavat myös verottajalle annettuja tietoja. Aina ei verottaja tyydy ilmoitettuihin palvelurahamääriin, vaan voi käyttää harkintaa.

Palvelurahojen saajat ovat lähinnä ravintoloiden ovilla työskenteleviä vahtimestareita. Tarjoilijoiden saamat tarjoilupalkkiot eivät sen sijaan ole tässä tarkoitettuja palvelurahoja, koska ne menevät suoraan yrityksen kirjanpitoon ja tulevat sitä kautta mukaan eläkepalkkaan. Tarjoilijoiden saamat ylimääräiset palvelurahat ovat periaatteessa tähän ryhmään kuuluvia, mutta niiden merkitys on vähäinen eikä niitä yleensä ilmoiteta minnekään. Palvelurahaa saavia vahtimestareita on arviolta 1400 koko maassa.

Palvelurahojen määrää tarvitaan myös vuosilomarahojen laskemista varten. Käytännössä vuosilomarajat perustuvat verottajalle ilmoitettuihin edellisen vuoden palvelurahoihin.

Jos palvelurahan saaja ilmoittaa tulonsa ainoastaan vuosittain, olisi tarkka työntekijän eläkemaksu mahdollista periä vain jälkikäteen. Toinen tapa olisi velvoittaa tekemään ilmoitukset palvelurahoista kuukausittain työnantajalle, joka voisi periä maksun tuoreeltaan. Tällöin työnantaja voisi ilmoittaa palvelurajat eläkeyhtiöön normaalin vuosi-ilmoituksen puitteissa, joten hoitokustannuksia säästyisi ja lopputulos olisi ehkä nykyistä tarkempi.

Kolmas tapa olisi se, että palvelurahojen saaja maksaa eläkemaksun työnantajalle samassa yhteydessä kun hän maksaa ennakkoverolipulla veron lääninverovirastolle. Maksu perustuisi viimeksi vahvistettuun verotukseen.

7 Ulkomailta työskentely

7.1 Ulkomaalainen Suomessa

Jos lähdeveronalaisen ansion saajana on ulkomaalainen, joka on lähetettynä työntekijänä Suomessa ja kuuluu muun maan eläkejärjestelmän piiriin, ei työntekijän maksua ole syytä periä. Niissä tapauksissa, joissa tulon saaja on Suomen eläkejärjestelmän piirissä (esimerkiksi kesätöissä oleva ulkomainen opiskelija), maksu olisi syytä periä. Tiettyjä rajanveto-ongelmia saattaa tulla sen suhteen, onko maksu perittävä vai ei.

7.2 Suomalainen ulkomailla

Sikäli kuin ulkomailla työskentelevä suomalainen kuulu Suomen työeläkejärjestelmän piiriin, on työntekijäin eläkemaksu syytä periä. Maksun periminen ei tuottane suuria ongelmia niissäkään tapauksissa, joissa palkan maksajana on ulkomainen tytäryhtiö.

8 Työryhmän ehdotukset palkkakäsitteen osalta

Työryhmä esittää, että työntekijäin eläkemaksu perittäisiin TEL:ssä ns. suppeamman vaihtoehdon mukaisesti eli tarkemmin sanottuna maksu jätettäisiin perimättä,

- * jos kuukausiansiot jäävät alle rajamäärän (1066,06 mk/kk)
- * ensimmäiseltä kalenterikuukaudelta, jos työsuhde on alkanut myöhemmin kuin kuukauden 1. päivä
- * jos työsuhde on tarkoitettu kestämään vajaan kuukauden. Kuitenkin jos rajamäärät (1066,06 mk/kk ja 20 tuntia) ylittyvät ja vastaavia työsuhhteita on ollut saman työnantajan palveluksessa kahtena edellisenäkin kalenterikuukautena, maksu perittäisiin (ei kuitenkaan takautuvasti edellisiltä kuukausilta).

Maksu jätettäisiin perimättä myös alle 14-vuotialta ja yli 65-vuotialta sekä täysitehoista eläkettä saavilta. Maksua ei perittäisi palkkaturvalain mukaisista ansioista eikä työsuhteen päättyessä maksettavasta lomakorvauksesta.

LEL:n ja TaEL:n osalta työryhmä esittää, että työntekijäin eläkemaksu peritään aina samoista tuloista kuin työnantajan maksu.

Julkisen puolen osalta työryhmä ei tee täsmällistä ehdotusta työntekijäin eläkemaksusta, koska asia on valmisteltavana julkisen puolen omassa työryhmässä.

Työryhmä esittää, että kaikissa eläkejärjestelmissä maksu tulee säilyttää entisenlaisena kokonaisuutena niin, että koko työeläkemaksun suorittamisesta eläkelaitokselle vastaa yksin työnantaja.

Työryhmä ehdottaa, että hallituksen esitykseen työntekijäin eläkemaksua koskevaksi lainsäädännöksi muutettaisiin 2 § seuraavasti:

2 §

Työnantaja pidättää palkanmaksun yhteydessä työntekijäin eläkemaksuna kolme prosenttia palveluksessaan olevan henkilön ennakonperintälain (418/59) 4 §:n tarkoittamasta palkasta ja tulo- ja varallisuusverolain (1240/88) 54 §:n mukaisesta palkkatulosta sekä palvelurahoista siten kuin 2 momentissa säädetään.

Eläkemaksua pidätetään 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen lain soveltamispiirissä olevien henkilöiden palkasta siltä osin kuin työnantaja on palkanmaksuhetken mukaisesti arvioituna velvollinen järjestämään eläketurvaa. Eläkemaksua pidätetään 1 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohtien mukaisten lakien soveltamispiirissä olevien henkilöiden palkasta sen kalenterivuoden jälkeiseltä ajalta, jonka kuluessa työntekijä täyttää 13 vuotta.

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarkemmat määräykset tämän pykälän soveltamisesta.

ELÄKEPALKKAN LASKENNASSA JA INDEKSIPERUSTEESSA SOVELLETTAVA PALKKAKÄSITE

Työntekijän maksu vähentää vakuutetun käytettävissä olevia tuloja työiässä. Jos eläkkeen määrää koskevia säännöksiä ei mitenkään muutettaisi, eläkeaikaisen toimeentulon taso suhteessa työssäoloaikaiseen kohoaisi.

Työnantajan maksuhelpotuksen oletetaan siirtyvän eri tavoin ja vaihtelevassa aika-
taulussa työntekijöiden palkkoihin. Siirtymätavat ovat palkkojen korottuminen, hintojen alentuminen (jolloin siis reaali-palkat kasvavat) ja työllisyyden paraneminen.

Työryhmässä on pidetty kohtuullisena turvata ennen palkansaajan maksua saavutettu eläkepalkan reaalin taso. Tämä voitaisiin tehdä sallimalla täysimääräinen työntekijäin eläkemaksun vähennys eläkepalkasta vasta sen jälkeen, kun reaalin palkkataso on vuodesta 1992 noussut vähintään maksun määrän.

Ansioihin suhteutettu eläketurva on TEL-indeksillä sidottu maan palkkatasoon. Työntekijän maksuosuutta koskevan lakiesityksen perustelujen mukaan maksuosuudella ei ole tarkoitus muuttaa eläkeaikaisen toimeentulon ja aktiiviaikaisen palkan antaman toimeentulon suhdetta. Työntekijän maksuun käytettävä palkanosa pienentää työssäkäyvän väestön käteenjäävää tuloa.

Eläkkeen perusteena olevan palkan määrittelyyn mahdollisesti tehtävä maksusta aiheutuva vähennys ei vaikuttaisi lainkaan nyt jo eläkkeellä olevien tulotasoon. Vasta maksun vuotuisen muutoksen vähentäminen TEL-indeksistä säilyttäisi työssäkäyvän väestön ja eläkkeensaajien toimeentulon suhteen ennallaan. Jos vähennys tehtäisiin TEL-indeksin ansiotasokomponenttiin, työntekijän maksun muutos vaikuttaisi puolella painollaan TEL-indeksiin.

Maksulla vähennettyä TEL-indeksiä voidaan perustellusti käyttää edelleen myös eläkepalkan laskennassa, koska eläkepalkan laskennan pohjana olevien vuosien palkoista on tarkoitus vastaavalla tavalla vähentää kunkin vuoden työntekijäin maksuosuus.

Liitteessä on tarkasteltu teknisesti työntekijäin eläkemaksun huomioonottamisen vaikutuksia TEL-indeksiä ja eläkepalkkaa laskettaessa.

Liite

Laskelmia työntekijäin eläkemaksun vaikutuksista eläkepalkkaan, indeksiin ja eläkkeisiin

1 Taustaa

Työntekijän maksu vähentää vakuutetun käytettävissä olevia tuloja työiässä. Jos eläkkeen määrää koskevia säännöksiä ei muutettaisi, eläkeaikaisen toimeentulon taso suhteessa työssäoloaikaiseen kohoaisi. Tulopoliittista sopimusta vuosille 1992 ja 1993 koskeneessa neuvottelutuloksessa todettiin, että vuodesta 1994 alkaen työntekijäin eläkemaksulla ei ole tarkoitus muuttaa työaikaisen, palkan antaman toimeentulon ja eläkkeen antaman toimeentulon keskinäistä suhdetta. Myös hallituksen esityksessä työntekijäin eläkemaksua koskevaksi lainsäädännöksi todetaan sama tavoite.

Asian merkitys näkyy, jos kuvitellaan, että 10000 mk/kk ansaitsevan henkilön täysimääräinen 30 prosentin eläkemaksu siirtyisi kokonaan työntekijän maksettavaksi **ja oletetaan, että palkkataso nousisi vastaavasti**. Työnantajan työvoimakustannus säilyisi siten entisen suuruisena. Tällöin veron ennakonpidätyksen alainen palkka olisi 13000 mk ja siitä maksettaisiin 3000 markan eläkemaksu. Jos eläkeperusteena käytettäisiin 13000:a markkaa, olisi täysi 60 prosentin eläke 7800 mk, mistä siis ei enää tarvitsisi maksua maksaa. Työssäoloajan palkkaan verrattuna korvaustaso olisi siten 78 % ilman verotuksen huomioonottamista.

Eläkkeen suhdetta aktiiviaikaisiin tuloihin voidaan kuvata mm. bruttotasolla (ilman verotusta) tai nettotasolla (verotus huomioon otettuna). Taulukossa 1 nykyisen lainsäädännön mukaista eläkettä on verrattu palkkaan sekä bruttomääräisesti että nettotasolla.

Taulukossa 1 bruttopalkat B1 ja B2 eroavat toisistaan vakuutetun maksun verran. Palkka N1 tarkoittaa vakuutetun nettotuloja työssäoloaikana ilman työntekijän maksua. Palkassa N2 on vähennetty myös vakuutetun maksu vuonna 1993. (Vuoden 1992 työllisyysvero sekä pienituloisten vähennys on verotuksessa jätetty pois. Tuloverotuksessa on lähdetty siitä, että vakuutetun maksu voidaan vähentää tuloista sekä valtion- että kunnallisverotuksessa).

Eläkepuolella verottamatonta työ- ja kansaneläkkeen yhteismäärää on verrattu vastaavaan palkkaan ennen verotusta ja verotuksen jälkeen.

Taulukko 1 3 prosentin maksun vaikutus brutto- ja nettopalkkaan sekä eläkeprosenttiin vuonna 1993

Palkka, mk/kk		Palkka miinus 3%:n maksu		Eläke %:na palkasta			
Brutto B1	Netto N1	Brutto B2	Netto N2	Brutto/ B1	Netto/ N1	Brutto/ B2	Netto/ N2
5000	3841	4850	3748	68,5	84,5	70,6	87,4
10000	6647	9700	6495	62,4	68,2	64,4	69,8
15000	9065	14550	8864	60,0	66,8	61,9	68,3

Suurimmassa palkassa kansaneläke ei enää korota eläkkeen korvaustasoa eli nähdään, että 60 prosentin työeläke on 61,9 % palkasta, josta on vähennetty 3 prosentin maksu.

Eläkkeiden mitoitus määräytyy bruttotasolla. Tästä syystä voitaisiin ajatella muutosta, jossa nykyisen bruttopalkan vastineena vakuutetun maksun käyttöönoton jälkeen olisi vakuutetun maksulla vähennetty bruttopalkka.

2 Vaikutuksia

Seuraavassa pyritään kuvailemaan työntekijän maksun vaikutuksia täysin teknisesti ja ottamatta kantaa siihen, mitä tulisi tehdä.

Ansiot vaikuttavat työeläkkeeseen eläkepalkan ja TEL-indeksin kautta. TEL-indeksiä tarvitaan työeläkkeen laskennassa sekä eläkepalkan määräämisessä että vapaakirjojen ja maksussa olevien eläkkeiden tarkistamisessa. Näin ollen vakuutetun maksun vaikutuksia tarkasteltaessa joudutaan mahdollisesti tarkistamaan kaikkia määrittelyjä. Ne eivät myöskään ole toisistaan riippumattomia.

Tulopoliittisen sopimuksen teksti on tulkittavissa siten, että alkaviin eläkkeisiin ei vuonna 1993 tehtäisi mitään muutoksia.

Tärkeä kysymys on se, mitä on sovittu tai tarkoitettu TEL-indeksin suhteen vuonna 1993. Vuoden 1993 indeksiratkaisut vaikuttavat TEL-indeksin pistelukuun sitä seuraavinakin vuosina. Vaikka eläkkeen perusteena olevaa palkkakäsitettä ei muutettaisikaan, on ratkaistava, vaikuttaako vuoden 1993 3 %-yksikön suuruinen työntekijämaksu vuonna 1993 tehtäviin indeksitarkistuksiin. Jos indeksitarkistuksiin ei tehdä mitään muutoksia, maksussa olevan eläkkeen suhde ansioihin selkeästi kasvaa.

Tarkastellaan asiaa vielä esimerkin avulla. Oletetaan, että TEL-työsuhde päättyy vuoden 1996 päättyessä ja vakuutetun maksu on vuosina 93/94/95 ja 96 taulukossa 3 esitetyt 3,0/3,4/3,9 ja 4,2 %. Ansioiden on oletettu kasvavan ansiotasoindeksillä taulukon 4 hitaan kasvun vaihtoehdon mukaisesti eli 3,0/4,0 ja 4,0 prosenttia vuodessa.

Taulukon 2 laskelmassa uusi indeksi on saatu siten, että nykyisen indeksin ansio-komponentista vähennetään ilman viivettä työntekijämaksun nousua vastaava osuus: vuonna 1993 indeksi on siten 1,5 % pienempi kuin nykyinen, v.1994 1,7 % pienempi kuin nykyinen jne. Uudella indeksillä on korjattu vuoden 1996 tasoon nimellisansiot, joista maksu on vähennetty.

Taulukko 2 Esimerkki työntekijäin maksun vaikutuksista eläkepalkan laskennassa.

Vuosi	Nimellisansiot		Ansiot v.1996	
	Kaikki	-maksu	indeksitasossa nykyinen	uusi
1993	10000	9700	11035	10639
1994	10300	9950	11084	10672
1995	10712	10294	11138	10689
1996	11140	10672	11140	10672
<i>Eläkepalkat ovat v. 1996 indeksissä</i>			<i>11111</i>	<i>10672</i>

Laskelmasta nähdään, että uusi eläkepalkka vastaa varsin tarkoin vuoden 1996 ansioita, joista on vähennetty maksun osuus.

Eläkeaikana työntekijän maksu tulee näkymään TEL-indeksitarkistuksissa siten, että indeksitarkistuksen määrä alenee puolella maksun kasvusta.

3 Esimerkilaskelmat

3.1 Olettamukset

Maksun vaikutukset tulevaan eläkeoikeuteen voivat olla erilaiset riippuen siitä sovelletaanko TEL- vai LEL-tekniikkaa. Seuraavassa tutkitaan yhden työsuhteen TEL-henkilöä ja LEL-henkilöä, joilla on vuoden 1989 loppuun mennessä karttunut yhtä suuri eläkeoikeus. Usean työsuhteen TEL-henkilöt sijoittuvat näiden puhtaiden tyyppien väliin. Henkilöiden palkkojen on oletettu seuraavan ansiotasoindeksin muu-

toksia. Tarkastelujakso käsittää vuodet 1989–2010. Oletettu vakuutusmaksukehitys on taulukossa 3.

Taulukko 3 Laskelmissa käytetty maksukehitys

Vuosi	Kokonaismaksu	Työntekijä	Työnantaja
1993	17,8	3,0	14,8
1994	18,6	3,4	15,2
1995	19,6	3,9	15,7
1996	20,1	4,2	15,9
1997	20,6	4,4	16,2
1998	21,1	4,7	16,4
1999	21,5	4,9	16,6
2000	22,1	5,2	16,9
2005	24,2	6,0	18,2
2010	26,8	7,3	19,5

Maksukehitys on kiinnitetty vuoden 1991 syksyllä tehtyihin laskelmiin. Laman syvyys johtanee siihen, että ainakin vuoden 1993 maksu on korkeampi. Kokonaismaksun taso ei kuitenkaan olennaisesti vaikuta työntekijämaksun kehitykseen ja muistion teknisiin laskelmiin.

Kaikissa laskelmissa kuluttajahintojen nousuarvio vuosille 1992–2010 on sama, mutta ansiotason kasvuvauhti vaihtelee. Ansiotas- ja kuluttajahintaindeksien kehitys on oletettu seuraavaksi:

Taulukko 4 Laskelmissa käytetyt ansiotas- ja kuluttajahintaindeksien kasvuolettamukset.

Vuosi	Ansiotaso		Kuluttajahinnat
	hidas	nopea	
1992	1,3	1,3	4,3
1993	2,0	6,0	3,0
1994	3,0	5,0	4,0
1995	4,0	5,0	4,0
1996	4,0	5,0	4,0
1997–	4,5	5,5	4,0

Työntekijän maksun eläkepalkka- ja indeksivaikutuksia tarkastellaan liitekuvioissa 1–4 seuraavilla eri tavoilla:

Eläkepalkka

Vuonna 1993 alkavassa eläkkeessä vuoden 1993 ansioihin otetaan mukaan myös työntekijämaksua vastaava osuus.

Vuoden 1993 jälkeen alkavissa eläkkeissä

- P0:** eläkepalkkaa laskettaessa ansioihin otetaan mukaan myös työntekijämaksun osuus
- P1:** vuoden 1993 ansioihin otetaan mukaan maksuosuus, mutta vuodesta 1994 lähtien sitä ei enää oteta mukaan ansioihin eläkepalkkaa laskettaessa
- P2:** maksun osuus jätetään pois ansioista jo vuodesta 1993 lähtien

Indeksi

- I1.:** TEL-indeksin laskennassa ansiokomponentista vähennetään vuodesta 1993 alkaen maksun osuus, mutta se näkyy viipeiden vuoksi vasta vuoden 1994 indeksissä.
- I2.:** Vuodesta 1994 lähtien indeksissä otetaan huomioon maksu siten, että ansiotasokomponentista vähennetään maksun korotuksen suuruinen osuus. Esimerkiksi vuoden 1994 TEL-indeksiä alennetaan siten 0,2 prosenttiyksiköllä (= puolet vuoden 1994 maksun korotuksesta 3,0 %:sta 3,4 %:iin).
- I3.:** TEL-indeksin laskennassa ansiokomponentista vähennetään vuodesta 1993 alkaen maksun korotuksen osuus ilman viivettä, eli vuonna 1993 indeksikorotusta pienennetään 1,5 %.

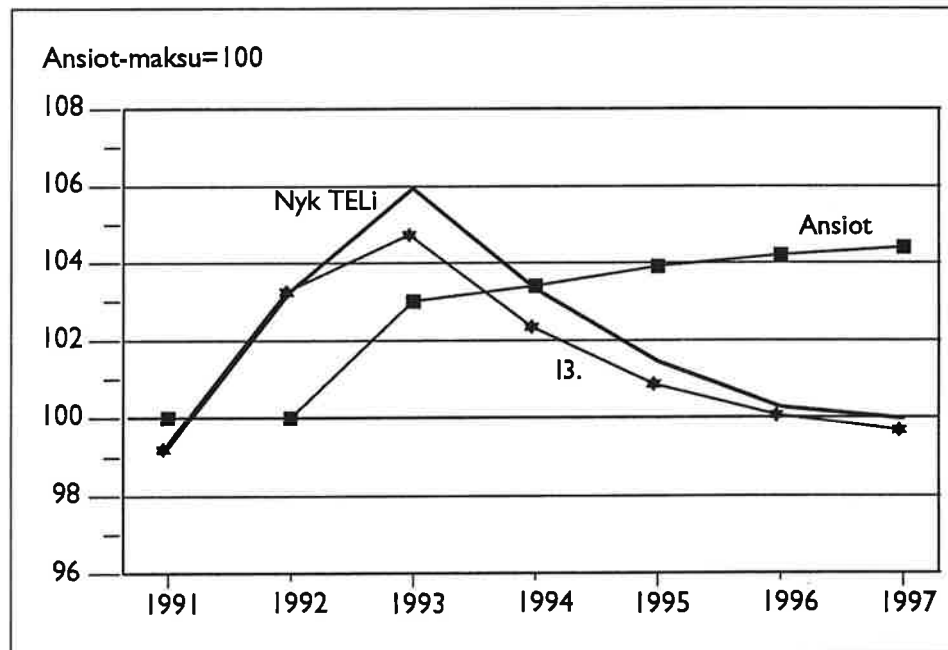
3.2 TEL-eläkepalkat ja -vapaakirjat

Eläkepalkka lasketaan neljän viimeisen työsuhdevuoden TEL-indeksillä korjatuista keskimääräisistä kuukausipalkoista. Eläkepalkka on suuruudeltaan kahden keskimäisen työsuhdeajoilla painotettu keskiarvo. Yhdessä TEL-indeksin määräytymisessä tulevan keskimäärin 3/4-vuoden viivästymän kanssa laskutapa johtaa siihen, että eläkepalkka sopeutuu palkan muutoksiin 2–3 vuoden viipeellä.

Maksun käyttöönoton jälkeen sen vähentäminen eläkepalkkaan vaikuttavista ansioista ja indeksistä alkaa näkyä eläkepalkassa vasta vuodesta 1994 lähtien.

Kuva Esimerkki eläkepalkan muuttumisesta, kun maksu vähennetään ansioista.

Ansiot = Kokonaisansio, sisältää maksun
 Ansiot-maksu = Kokonaisansio miinus maksu
 Nyk TELi = Eläkepalkka laskettuna nykyisellä indeksillä
 I3. = Eläkepalkka laskettuna indeksillä, josta maksun vaikutus on poistettu ilman viivettä

Kuvasta näkyy, että eläkepalkka asettuu viiveajan jälkeen samalle tasolle kuin palkka, josta on vähennetty työntekijän maksuosuus. Oletettu tasainen reaalikasvu vuoden 1996 jälkeen johtaa siihen, että eläkepalkkakäyrät asettuvat hieman todellista palkkaa kuvaavan vaakatason alapuolelle.

Työntekijämaksun korkea lähtökynnys ja vuosien 1992–1993 heikko ansiokehitys näyttäisivät suosivan työsuhteen katkaisemisen tai eläkkeelle siirtymisen ajoittamista vuoteen 1993 eikä sitä seuraaviin vuosiin. Mitä parempi ansiotason reaalikasvu seuraavina vuosina saavutetaan sitä nopeammin saatu hyöty häviää, koska TEL-indeksi hyvittää ansiotason reaalikasvusta vain puolet.

Liitekuvioissa 1 ja 2 on palkka- ja TEL-eläkepalkkakehitys hitaan ja nopean kasvun vaihtoehdoissa vuoteen 2010 saakka.

Todellisen palkan ja eläkepalkan välinen ero vuonna 1993 on samaa luokkaa kuin suurimmat normaaliin suhdannevaihteluun luettavat erot. Yksilöllinen ansiovaihtelu saattaa aiheuttaa tätäkin suurempia vuotuisen palkkatason ja eläkepalkan välisiä eroja.

TEL-vapaakirjat reagoivat indeksikehitykseen samoin kuin ansaitut LEL-eläkeoikeudet, koska molemmat seuraavat TEL-indeksin kehitystä.

3.3 LEL-keskipalkka

LEL-eläke lasketaan työuran vuotuisten indeksillä korjattujen palkkojen keskimäärän perusteella. Keskiarvo reagoi ansioiden alenemaan hitaammin kuin TEL-eläkepalkka. Ero samoilla ansioilla laskettuun TEL-eläkepalkkaan kuitenkin kaventuu ansioiden reaalikasvun tahdissa.

Liitekuvioissa 3 ja 4 on LEL-keskipalkkakehitys hitaan ja nopean kasvun vaihtoehdoissa.

LEL-eläkeperuste jää TEL-eläkepalkkaa korkeammaksi, jos ansiot, joista työntekijän maksu on vähennetty, eivät kasva reaalisesti. Hitaan kasvun laskelma kuvaa tällaista tilannetta. Siinä maksulla vähennetty ansiotasoa alenee jaksolla 1992–1996 reaalisesti yhteensä 6 prosenttia.

Nopean kasvun laskelmassa reaalin maksulla vähennetty ansiotasoa kasvaa jaksolla 1992–1996 yhteensä 2 prosenttia. Seurauksena on, että LEL-eläkeperuste asettuu vuoden 1996 jälkeen TEL-eläkepalkan tasolle.

3.4 Maksussa olevat eläkkeet

Eläkkeitä tarkistetaan TEL-indeksin muutoksella. Kasvava työntekijän maksu siten alentaa eläkkeiden korotuksia, kun maksu otetaan indeksin ansiokomponentissa vähennyksenä huomioon. Vuonna 1993 käyttöön otettava maksu näkyisi siten normaalisti viivästetyssä indeksissä ensimmäistä kertaa vuonna 1994.

Maksussa olevat eläkkeet alenevat vuoden 1992 ansiotason reaalisen aleneman vuoksi reaalisesti vuonna 1993. Alenema ei kuitenkaan hitaan kasvun laskelmassa ole yhtä suuri kuin palkoissa, joista on vähennetty työntekijän maksu. TEL-indeksin puolittaisen reaalidonnaisuuden vuoksi tästä vuoden 1993 palkan alenemasta vain puolet heijastuu vuoden 1994 eläkkeisiin. Tämän muistion laskelmissa viipeiden seurauksena eläkkeet kasvavat vuonna 1994 vähemmän kuin palkat.

Kaikki laskelmat on tehty bruttotasolla. Verrattaessa eläkkeensaajien ja työssäkävien käytävissä olevien tulojen muutoksia TEL-maksun käyttöönoton yhteydessä on otettava huomioon myös verotus.

Liitekuvioissa 1–4 käytetyt lyhenteet:

Ansiot Vuotuinen ennakonpidätyksen alainen ansio

Ansiot-maksu Palkka vähennettynä työntekijän maksulla

Nyk TELi. Eläkepalkka laskettuna nykyperusteisella TEL-indeksillä ilman mitään vähennyksiä.

I1.,I2. ja I3. Eläkepalkka laskettuna liitteen sivulla 5 kuvailuilla indeksitekniikoilla.

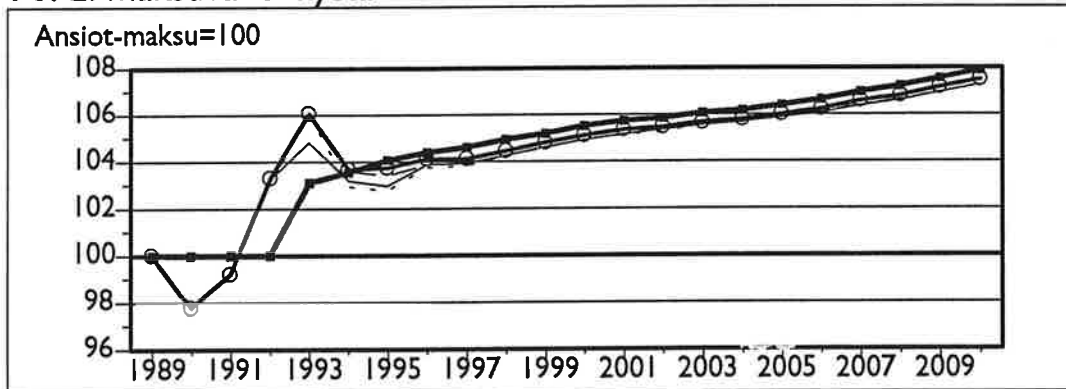
Liitekuvio I

Eri indeksiperusteiden vaikutus TEL-eläkepalkkaan

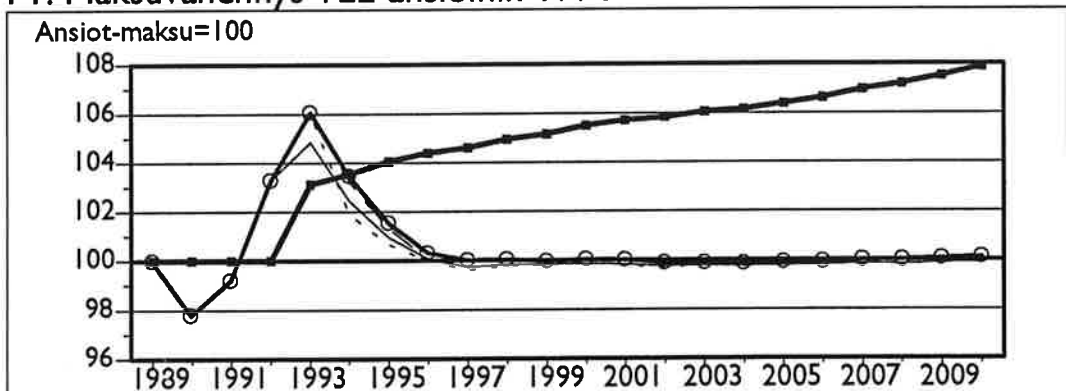
Hidas kasvu

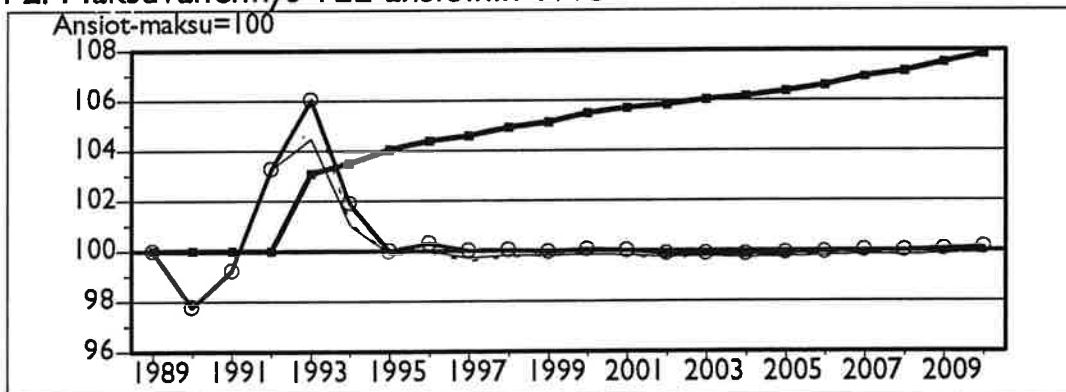
P0: Ei maksuvähennystä TEL-ansioihin

P1: Maksuvähennys TEL-ansioihin 1994-

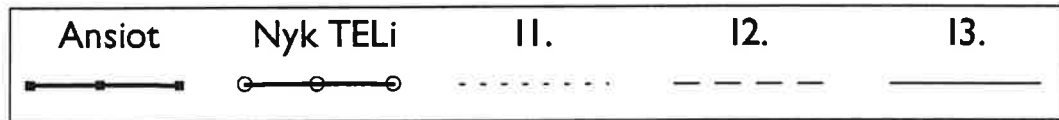
P2: Maksuvähennys TEL-ansioihin 1993-

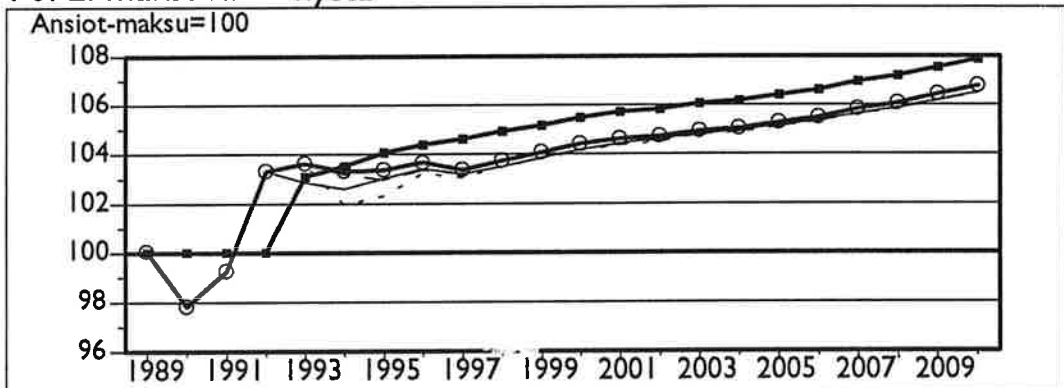
Liitekuvio 2

Eri indeksiperusteiden vaikutus TEL-eläkepalkkaan

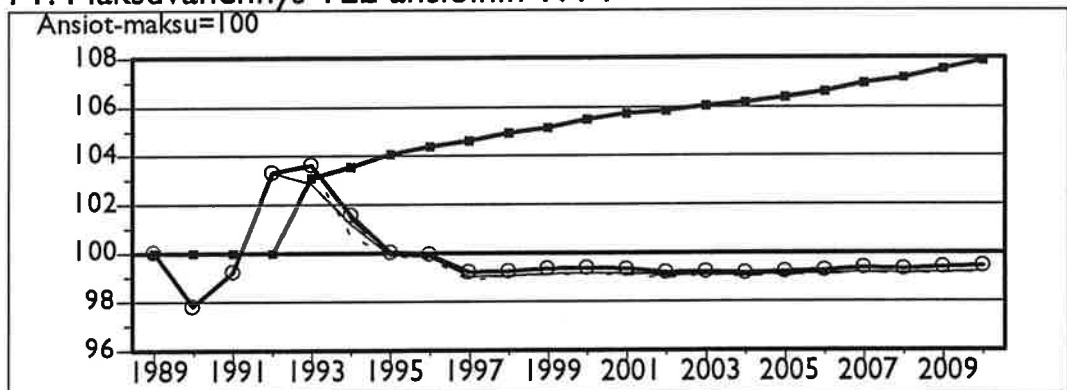
Nopea kasvu

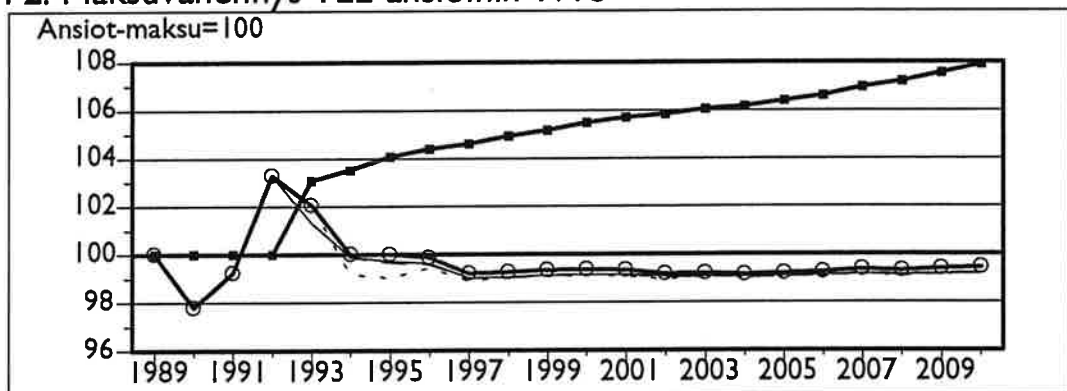
P0: Ei maksuvähennystä TEL-ansioihin

P1: Maksuvähennys TEL-ansioihin 1994-

P2: Maksuvähennys TEL-ansioihin 1993-

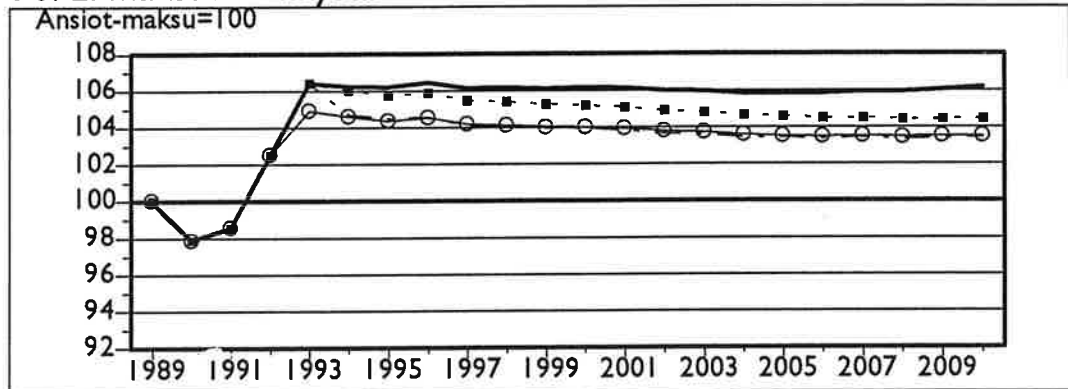
Liitekuvio 3

Eri indeksiperusteiden vaikutus keskipalkkaan

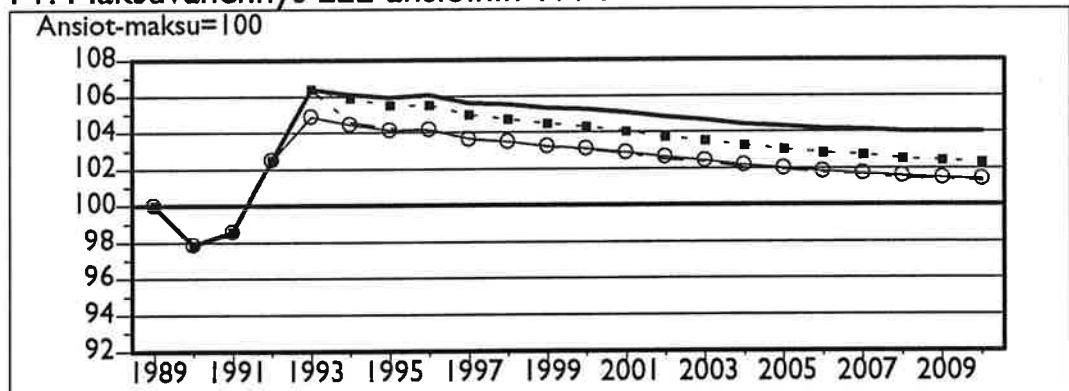
Hidas kasvu

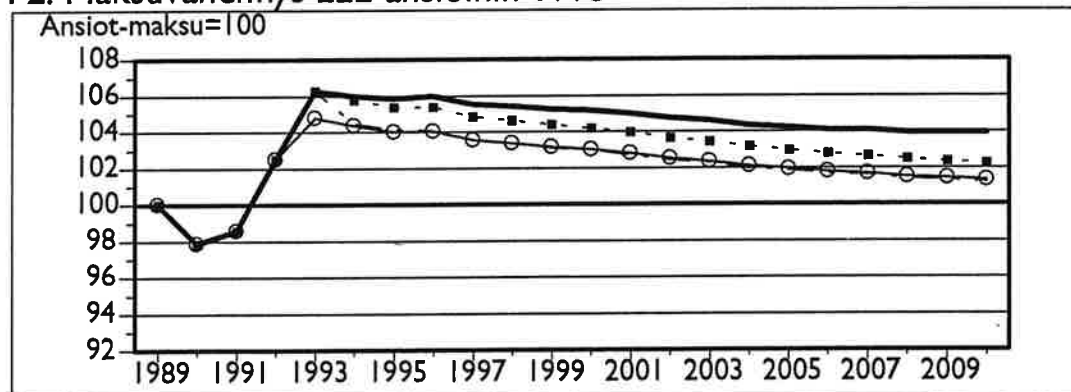
P0: Ei maksuvähennystä LEL-ansioihin

P1: Maksuvähennys LEL-ansioihin 1994-

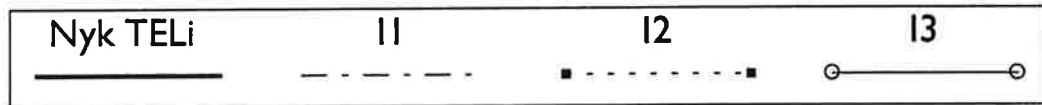
P2: Maksuvähennys LEL-ansioihin 1993-

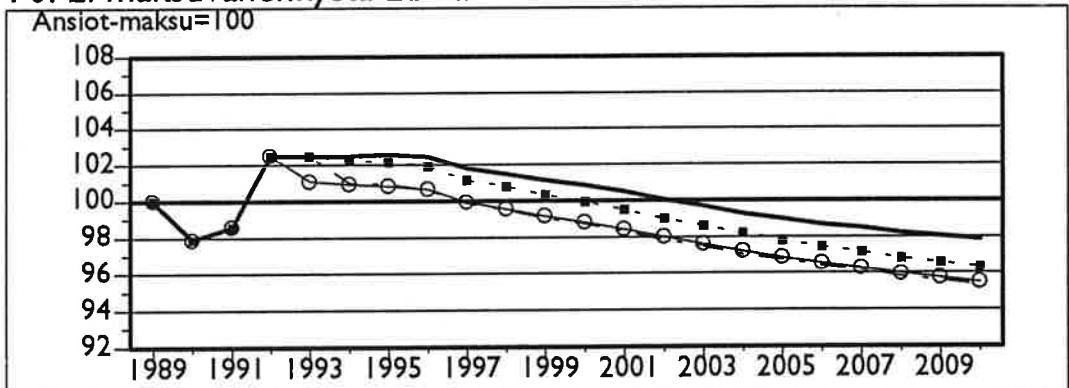
Liitekuvio 4

Eri indeksiperusteiden vaikutus keskipalkkaan

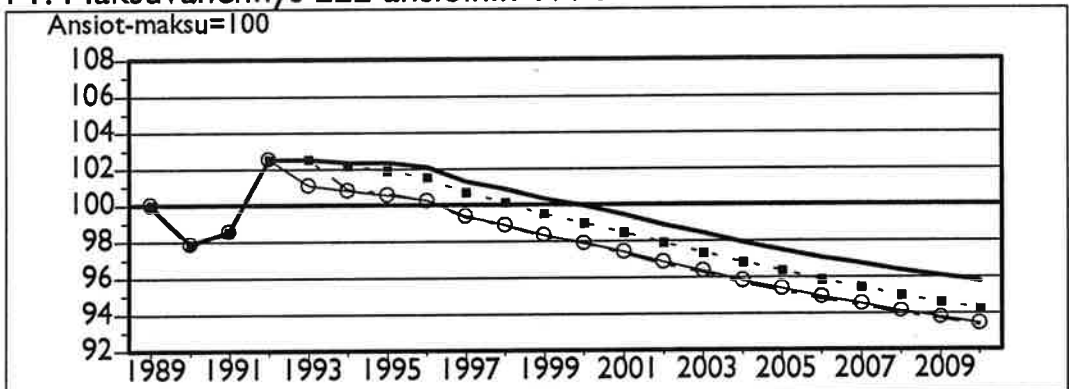
Nopea kasvu

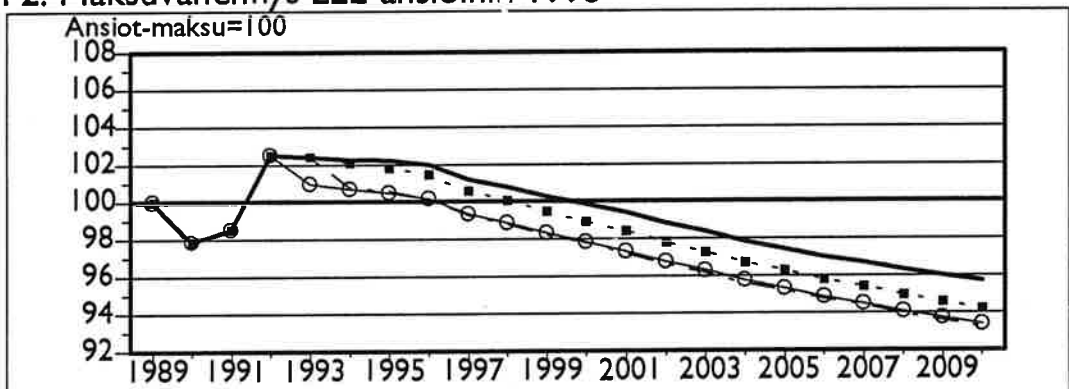
P0: Ei maksuvähennystä LEL-ansioihin

P1: Maksuvähennys LEL-ansioihin 1994-

P2: Maksuvähennys LEL-ansioihin 1993-

4.2 Kustannukset

Puhtaiden vaihtoehtojen 1b ja 2 vaikutukset työeläkekustannuksiin on esitetty seuraavissa taulukoissa (miljoonaa markkaa vuoden 1992 rahassa). Liitekuvioissa 5 on esitetty vaihtoehtojen 1b ja 2 suhteellinen vaikutus eläkemenoihin.

Vaihtoehdosta 1a ei aiheudu välittömästi eläkekustannusten lisäystä. Todellinen kehitys on näiden vaihtoehtojen ajassa muuttuva yhdistelmä.

Kaikki eläkkeet

Vuosi	Perusvaiht. eläkemeno	Lisäkustannukset	
		1b	2
1995	45 000	30	760
2000	55 000	160	1 600
2010	87 000	1 100	4 400
2020	124 000	3 500	9 100
2030	157 000	7 400	14 000
2040	179 000	12 000	17 000

Yksityisen sektorin palkansaajat

Vuosi	Perusvaiht. eläkemeno	Lisäkustannukset	
		1b	2
1995	24 000	10	390
2000	30 000	80	840
2010	51 000	600	2 600
2020	73 000	1 900	5 300
2030	89 000	4 100	8 000
2040	98 000	6 700	9 600

Julkisen sektorin palkansaajat

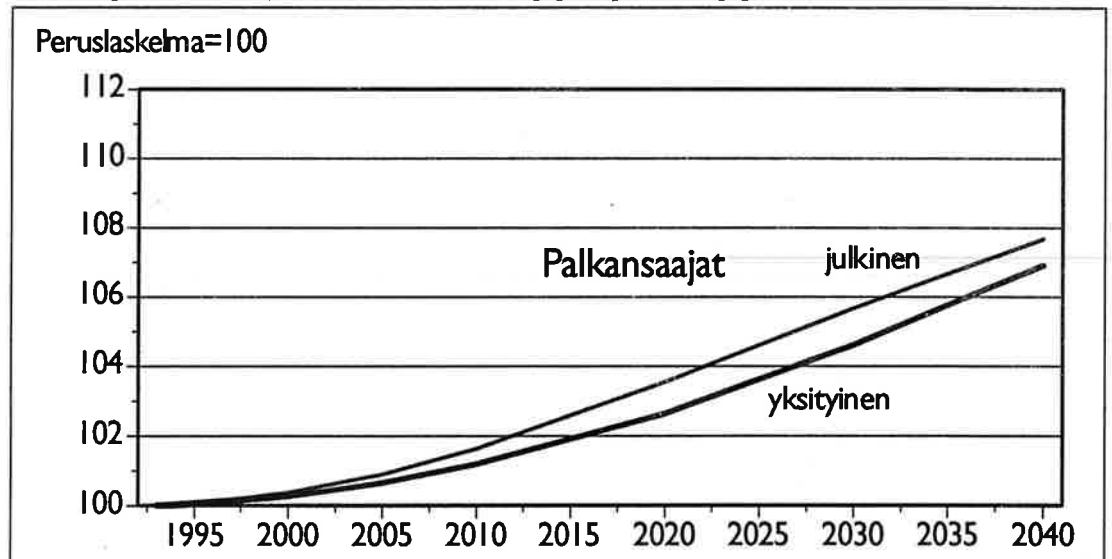
Vuosi	Perusvaiht. eläkemeno	Lisäkustannukset	
		1b	2
1995	18 000	20	310
2000	20 000	80	620
2010	30 000	500	1 700
2020	43 000	1 500	3 500
2030	58 000	3 300	5 700
2040	72 000	5 500	7 400

Yrittäjät

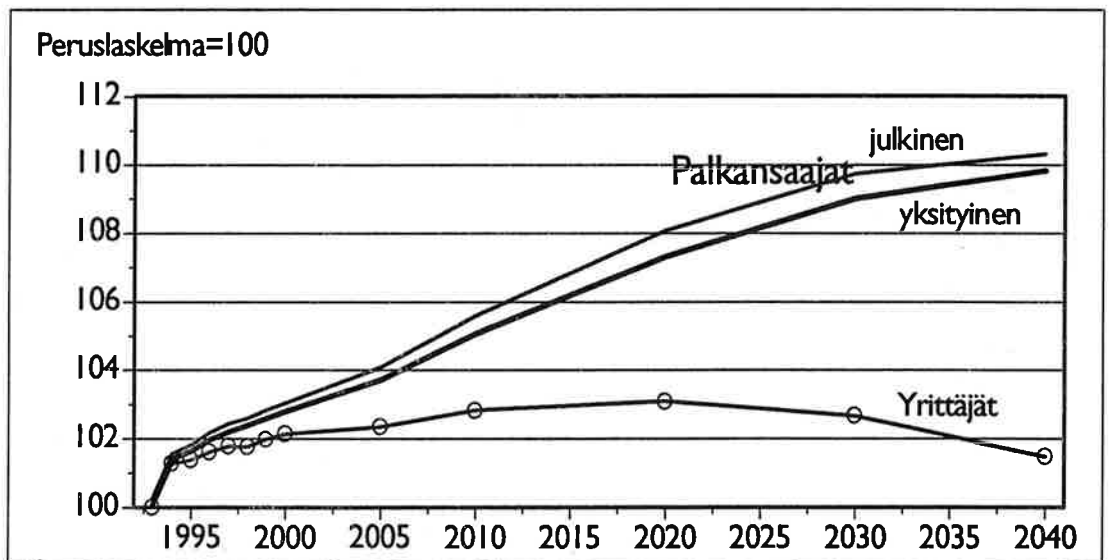
Vuosi	Perusvaiht. eläkemeno	Lisäkustannukset	
		1b	2
1995	4 100	0	60
2000	4 600	0	100
2010	6 000	0	170
2020	7 900	0	240
2030	9 200	0	250
2040	9 900	0	150

Liitekuvio 5 Eläkemeno verrattuna peruslaskelmaan

Ib: Työntekijämaksu siirtyy työllisyyteen

2: Työntekijämaksu siirtyy ansiotasoon

toteuttamista vakuutettujen tasa-arvon kannalta perustellumpana kuin työryhmän enemmistön esittämää suppeaa mallia. Myös laajassa mallissa olisi kuitenkin mahdollista ja perusteltuakin jättää maksu perimättä vanhuuseläkkeellä, täysitehoisella työkyvyttömyyseläkkeellä ja työttömyyseläkkeellä ansaitusta palkasta.

Helsingissä 31.8.1992

Kaija Kallinen

VUODEN 1992 AIKANA ILMESTYNEET TYÖRYHMÄMUISTIOT

1. Ehkäisevän huumetyön yhteistyöryhmän muistio
(Järjestöjen ja viranomaisten työnjako ja yhteistoiminta ehkäisevässä huumetyössä)
2. Lääkelaitostyöryhmän muistio
3. Henkivakuutuksen solvenssityöryhmän muistio
4. Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
5. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden ETA-työryhmän muistio
6. Vanhuksen, vammaisen ja pitkäaikaissairaana kotihoitontukea selvittäneen työryhmän muistio
7. Palvelurakennetyöryhmän väliraportti
8. Opetussosiaalikeskusten seurantatyöryhmän muistio
9. Sosiaali- ja terveysministeriön Baltia- ja lähialuetyöryhmän muistio
10. Mielenterveystyön porrastustyöryhmän muistio
11. Vaajasalo-työryhmän muistio
12. STUK-työryhmän muistio
13. Työntekijän eläkemaksutyöryhmän muistio